

Spør advokaten

Har pasienten rett til å betale med kontanter?

 SILJE STOKHOLM NICOLAYSEN, ADVOKATFULLMEKTIG I NTF

En lovendring i finansavtalelovens § 2-1 tredje ledd, som trådte i kraft 1. oktober 2024, presiserer forbrukeres rett til å betale med kontanter. Bestemmelsen lyder:

«I salgslokaler der en næringsdrivende på fast basis selger varer eller tjenester til forbrukere, skal forbrukeren tilbys å betale med tvungne betalingsmidler hvis det kan betales for varen eller tjenesten med andre betalingsløsninger i eller i umiddelbar tilknytning til salgslokalet. Har den næringsdrivende tilgjengelig veksel, skal det i disse tilfellene også tilbys å veksele i forbindelse med betalingen, men ikke hvis det er et klart misforhold mellom seddelen som tilbys som betaling, og beløpet som skal betales. Første og annet punktum gjelder ikke salg av varer fra automater, salg i ubetjente salgslokaler og salg i lokaler som bare en begrenset krets av personer har adgang til. Første og annet punktum gjelder heller ikke når beløpet som skal betales, er høyere enn 20 000 kroner.»

Bestemmelsen er en klargjøring av gjeldende rett. Sentralbankloven § 3-5 stadfester at sedler og mynter er tvungne betalingsmidler. Videre står det at ingen er forpliktet til å ta imot mer enn 25 mynter av hver enhet i én transaksjon.

Det er gjort snevre unntak fra retten forbrukeren har til å betale med kontanter, som ikke omfatter tannklinikker. Dette betyr at pasienten har rett til å betale kontant, uansett hvilken type tannklinikk vedkommende får behandling i, så lenge beløpet ikke overstiger 20 000 kroner. Det

er ingen plikt til å motta mer enn 25 mynter av hver enhet i én transaksjon.

Om vekslingsplikten

Lovendringen innebærer en moderat regulering hvor selgeren må tilby veksel, gitt at de har det tilgjengelig. Denne plikten skal imidlertid ikke gjelde hvis det er et markant misforhold mellom seddelen som brukes og prisen som skal betales.

Justis- og beredskapsdepartementet vurderer at innføring av en absolutt vekslingsplikt ville være upraktisk. I bransjer med lite kontanthåndtering kan det være utfordrende for næringsdrivende å oppfylle en slik plikt. Risikoen for ran og kostnadene knyttet til håndtering taler mot å kreve store mengder veksel.

Konsekvenser

I forbindelse med høringen av lovforslaget, påpekte flere høringsinstanser at retten til å betale med kontanter medfører administrative kostnader, økt risiko for ran og muligheten for svart økonomi. De viste også til den gradvise nedgangen i bruk av kontanter, og samfunnets overgang mot en kontantløs økonomi med stadig mer effektive digitale betalingsløsninger. Det ble derfor foreslått at reglene burde liberaliseres for å gi virksomheter valgfrihet i å akseptere kontantbetaling.

Departementets vurdering er at forbrukerrettighetsregler nesten alltid medfører kostnader for næringsdrivende,

og forbrukerhensyn må balanseres mot disse byrdene. Regler som legger til rette for kontantbetaling skal ivareta både spesifikke forbrukerinteresser og bredere samfunnmessige hensyn, som personvern. Dette ble tillagt betydelig vekt.

Om forhåndsbetaling

Departementet understreker at det generelle prinsippet er at forbrukeren betaler ved levering av varen eller tjenesten, jf. prinsippet om ytelse mot ytelse. Vilkår som fraviker fra dette til skade for forbrukeren, som at vedkommende må betale før tjenesten er mottatt (med bankoverføring), kan anses urimelige i henhold til avtaleloven §§ 36 og 37, samt direktiv 93/13/EØF om urimelige vilkår i forbrukeravtaler. For personlig tjenesteyting som tannlege eller frisør, kan krav om forhåndsbetaling tolkes som urimelige vilkår ifølge markedsføringsloven § 22. Det er etter dette ikke anledning til å kreve forhåndsbetaling som fast løsning. Det kan imidlertid stille seg annerledes ved f.eks. svært kostnadskrevede behandlinger med høye tannteknikerutgifter.

Overtredelsesgebyr

Stortinget har i forbindelse med denne lovendringen innført et overtredelsesgebyr som kan ilegges dersom næringsdrivende med forsett eller uaktsomhet bryter reglene om retten til å betale med kontanter. Det er Forbrukertilsynet som fører tilsyn med loven.